

2024-03-28

Avsiktsförklaring om friskfaktorer i välfärden

Den kommunala sektorn står inför stora utmaningar som innebär påfrestningar för arbetsmiljöarbetet samt försvårar möjligheterna att producera god välfärd. Det handlar främst om det ekonomiska klimatet samt kompetensutmaningen till följd av den demografiska utvecklingen men även om klimatförändringar samt höjd beredskap att kunna hantera effekter av kriser och ökade spänningar i omvärlden. Den kommunala sektorn behöver vara väl rustad för att möta dessa utmaningar.

Mot denna bakgrund träffar nu parterna i den kommunala sektorn en överenskommelse; Avsiktsförklaring om friskfaktorer i den kommunala sektorn, för åren 2024-2026.

Parterna är överens om att medarbetarna är avgörande för att säkra kvaliteten i välfärden. Kompetensförsörjningen, att bemanna välfärdens verksamheter med tillräckligt många medarbetare med rätt kompetens, är redan ett genomgripande problem som ytterligare förstärks det kommande decenniet. Sysselsättningsökningen räcker inte till för att täcka de ökade personalbehoven som finns på arbetsmarknaden – konkurrensen om arbetskraften är stenhård. Det går inte längre att möta utmaningen enbart genom att rekrytera fler medarbetare. Arbetet behöver fokuseras på att utveckla kompetens och förutsättningar för de personer som redan arbetar i välfärden.

Arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet i den kommunala sektorn präglas även av de specifika förutsättningar som följer av välfärdsuppdraget, exempelvis sektorns krav på transparens och öppenhet, samt kombinationen lokala och nationella demokratiska beslut om styrning och finansiering. Medarbetarnas kunskap och kompetens är ett viktigt bidrag i arbetsmiljöarbetet.

De krav arbetet ställer och de påfrestningar på arbetsmiljön som följer av välfärdsuppdraget kan medföra arbetsmiljörisker och ohälsa om de inte samtidigt följs av tillräckliga resurser och hanteras genom ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete. Ohälsa, samvetsstress och sjukfrånvaro innebär sänkt livskvalitet för medarbetare men även förlorad kvalitet, minskad kontinuitet och kompetens i välfärdens verksamheter. Arbetsgivaren ska åtgärda risker som kommer med ökade krav på verksamheterna samt bemanna på ett sådant sätt att uppdrag är genomförbara.

Det komplexa läget skärper uppdraget för arbetsmarknadens parter att finna gemensamma lösningar för arbetsmiljön som är hållbara över tid. Bristen på medarbetare och kollegor är en allvarlig orsak till arbetsmiljörisker på

arbetsplatserna. Situationen behöver brytas och hanteras på både kort och lång sikt för att inte få fortsatt negativa konsekvenser för arbetsmiljön, för kompetensförsörjningen och möjligheten att erbjuda välfärd till invånarna. Parternas gemensamma mål är en stabil och kontinuerlig bemanning, vilket är en grund för en bra arbetsmiljö.

I närtid har fack och arbetsgivare inom välfärden träffat flera avgörande överenskommelser i syfte att förbättra förutsättningarna för kommuner, regioner och kommunala bolag att möta utmaningarna samt att trygga och förbättra villkor för arbetstagarna. Dessa överenskommelser avser exempelvis omställning, pensioner samt ett avtal som reglerar arbete och villkor vid krisläge.

I december 2021 kom fack och arbetsgivare inom välfärden överens om en avsiktsförklaring för friska arbetsplatser innehållande en kunskapsatsning på friskfaktorer, riktad till sektorn. Parterna kan konstatera att arbetsmiljösatsningen är unik i sitt slag på arbetsmarknaden. Arbetet omfattar ett stort antal initiativ, spänner över flera år och uppgår till drygt hundra miljoner kronor.

Under 2023 bildade parterna i den kommunala sektorn även Välfärdens partsråd (VPR), en partsarena med syfte att hantera gemensamma och strukturella utmaningar på arbetsmarknaden. Uppdraget är även att styra och leda det övergripande partsarbetet mot en gemensam riktning, synergier och maximal medlemsnytta. En viktig målgrupp för VPR är lokala parter och skyddsombud.

I denna avsiktsförklaring om friskfaktorer i den kommunala sektorn är parterna överens om att ytterligare höja ambitionerna för det gemensamma arbetsmiljöarbetet.

Forskningen visar att vissa specifika organisatoriska förutsättningar har positiv påverkan på arbetsmiljön och sjukfrånvaron. När dessa så kallade friskfaktorer finns på plats och fungerar väl, mår medarbetare bra, utvecklas och kan prestera väl. En arbetsplats där organisatoriska friskfaktorer finns på plats har även goda förutsättningar att hantera en ökad digitalisering samt att hantera krissituationer.

Det är dessa kunskaper verksamheterna nu behöver använda sig av i syfte att skapa attraktiva arbetsplatser med god arbetsmiljö för såväl befintliga som potentiella medarbetare.

Parterna är överens om att kommuner, regioner och kommunala företag behöver arbeta med friskfaktorer i syfte att skapa friska, hållbara och attraktiva arbetsplatser.

Centrala parter är överens om att Suntarbetslivs arbetsmiljöutbildningar primärt ska användas.

Centrala parterers uppdrag är att säkra att sektorn har tillgång till kunskap, effektiva metodstöd och verktyg för det lokala arbetsmiljöarbetet med friskfaktorer.

Initiativen i avsiktsförklaringen vilar på de partsgemensamma strukturer för arbetsmiljöarbetet som välfärdens parter har byggt upp under flera år, såsom Afa Försäkring, Omställningsfonden, Suntarbetsliv och Avtalet för samverkan och arbetsmiljö. Utgångspunkten för detta partsgemensamma initiativ är att stärka redan pågående partsgemensamma initiativ inom ramen för friskfaktorer samt arbeta vidare utifrån de framgångsfaktorer som arbetet hittills har påvisat.

Vi, centrala parter i den kommunala sektorn, förbinder oss med denna avsiktsförklaring som grund, att som en enad part arbeta för att utveckla de områden och åtgärder som beskrivs i denna avsiktsförklaring samt att genomföra de åtaganden vi gemensamt beslutar om inom ramen för våra respektive kapaciteter.

Arbetet i enlighet med avsiktsförklaringen pågår till och med den 31 december 2026, om inget annat beslutas av parterna.

Parternas initiativ för friskfaktorer

Parterna i den kommunala sektorn har enats om en avsiktsförklaring för friska arbetsplatser med huvudsakligt fokus på att:

- Kommuniera partsavsikten med satsningen på friskfaktorer
- Ökad hälsa för välfärdens anställda
- Satsning på chefers förutsättningar
- Öka effekten av den pågående kunskapsatsningen på friskfaktorer genom:
 - Fortsättning på Studio friskfaktor
 - Kunskapsöverföring från Afa Försäkrings forskningsprogram för friskfaktorer
 - Stöd för det lokala friskfaktorarbetet: Regional dag, fokus på friskfaktor
- Utveckla mätverktyg för organisatoriska friskfaktorer
- Stödja samverkan om friskfaktorer

Arbetet kommer att samordnas av Välfärdens partsråd (VPR) och ske i nära dialog med befintliga partsgemensamma strukturer, såsom Suntarbetsliv, Afa Försäkring samt lokala parterers samverkansorganisation.

Kommunicera partsavsikten med satsningen på friskfaktorer

Implementeringen av satsningen på friskfaktorer samt etablering av verktyg och stöd från exempelvis Suntarbetsliv underlättas när parterna för en aktiv och samstämmig kommunikation kring partsavsikten med initiativet.

Centrala parter, såväl enskilt som gemensamt, är med denna avsiktsförklaring förbundna att fortsätta kommunicera partsavsikten om friskfaktorer till respektive medlemmar, lokala parter och skyddsombud samt myndigheter och företrädare riksdag och regering. Vidare behöver respektive organisations berörda medarbetare och företrädare vara förtrogna med initiativet om friskfaktorer samt parternas avsikt.

Ökad hälsa för välfärdens anställda

Minskad ohälsa och sjukfrånvaro genom tidiga insatser är viktigt för välfärdens kompetensförsörjning. Detta är också en friskfaktor som parterna arbetar med. Parterna har flera gemensamma stödfunktioner i syfte att underlätta anpassning, rehabilitering och omställning. Exempel på detta är rehabiliteringsstöd hos Afa Försäkring, verktyg på Suntarbetsliv samt Omställningsfondens stöd vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom eller skada.

Centrala parter har kommit överens om en avsiktsförklaring avseende kompetensförsörjning av välfärden (2024). I den pekar parterna ut tidiga insatser för ökad hälsa som ett av tre prioriterade områden. Parterna tar nu flera initiativ i syfte att öka hälsan för välfärdens anställda.

- Initiera en översyn av det partsgemensamma utbudet inom arbetsanpassning, rehabilitering och tidiga insatser vid omställning till följd av ohälsa, i syfte att erbjuda ändamålsenliga stöd.
- Bredda Omställningsfondens uppdrag, inom ramen för förebyggande insatser, och erbjuda stöd för arbetstagare som uppvisar tidiga signaler på ohälsa.
- Tydliggöra Omställningsfondens uppdrag inom ramen för förebyggande insatser och erbjuda stärkt stöd till arbetstagare som redan är sjuka/är i en pågående rehabiliteringsprocess.

Satsning på chefers förutsättningar

Chefer i välfärden har ett komplext uppdrag och en nyckelroll för verksamhetens kvalitet, för medarbetarnas arbetsmiljö och för verksamhetsutveckling. Ett närvarande, tillitsfullt och engagerat ledarskap är en friskfaktor. Chefernas egna förutsättningar, kunskaper och arbetsmiljö är därtill avgörande för hur väl verksamheten klarar sitt uppdrag, inklusive arbetsmiljöarbetet och kompetensförsörjning.

Suntarbetslivs verktyg Chefoskopet är framtaget för att synliggöra och hantera förutsättningar för chefer specifikt inom den kommunala sektorn. Det finns även viktiga erfarenheter hos landets kommuner, regioner och kommunala företag om hur arbetet kring chefers förutsättningar och Chefoskopet kan bedrivas framgångsrikt. Dessa kunskaper behöver tillgängliggöras.

Parterna avser att, inom ramen för satsningen med friskfaktorer, inleda ett särskilt arbete i syfte att stärka arbetsmiljöarbetet kring chefers förutsättningar. En dialog inleds med Suntarbetsliv om att genomföra initiativet.

Öka effekten av den pågående kunskapssatsningen på friskfaktorer

Inom ramen för kunskapssatsningen på friskfaktorer som initierades i parternas avsiktsförklaring för friska arbetsplatser från 2021, fick framför allt Suntarbetsliv och Afa Försäkring uppdrag att bland annat ta fram stöd och verktyg samt en forskningssatsning på friskfaktorer. Dessa arbeten pågår alltjämt.

Det är angeläget att centrala parter fortsätter att uppmärksamma och kommunicera dessa pågående och kommande arbeten. Mot bakgrund av det tar parterna i denna avsiktsförklaring initiativ till tre ytterligare satsningar i syfte att öka effekten av redan pågående arbeten samt att skapa synergier mellan olika partsarenor.

Fortsättning på Studio friskfaktor

En bärande del i avsiktsförklaringen från 2021 var en satsning på digitala kunskapskonferenser som Suntarbetsliv har genomfört. Uppföljningen visar att satsningen Studio Friskfaktor alltjämt har många åskådare, var mycket uppskattad och samt uppfyllde målet om ökad kunskap om friskfaktorer hos målgrupperna.

Det finns fortsatt behov av stöd och kunskap om hur lokala parter och verksamheter kan arbeta med friskfaktorer. Parterna avser att säkra medel för att Suntarbetsliv ska kunna fortsätta satsningen på Studio friskfaktor för åren 2025 - 2026.

Kunskapsöverföring från Afa Försäkrings forskningsprogram för friskfaktorer

Ytterligare ett initiativ i avsiktsförklaringen från 2021 var Afa Försäkrings forsknings och utvecklingsprogram om friskfaktorer på organisatorisk nivå. Programmet ska bidra till långsiktigt friska, hållbara och attraktiva arbetsplatser i kommun- och regionsektorn samt kommunala företag. FoU-programmet omfattar 40 miljoner kronor och startar i juni 2024 och avslutas tre år senare, år 2027.

Parterna avser att inleda en dialog med Afa Försäkring angående hur kunskap, relaterad till forskningsprogrammet, kan komma respektive organisations medlemmar till del under programperioden.

Stöd för det lokala friskfaktorarbetet: Regional dag, fokus på friskfaktor

Som ytterligare ett steg i kunskapssatsningen på friskfaktorer, att underlätta det lokala arbetet och att skapa synergier mellan olika partsarbeten, avser parterna att använda de regionala konferenser som Afa Försäkring genomför åtta gånger per år på parternas uppdrag. Konferenserna finansieras av informationsmedel avseende avtalsförsäkringarna.

Intentionen är att friskfaktorer blir det övergripande temat på konferenserna med start hösten 2024 och till och med 2026. Konferenserna genomförs praktiskt av Afa Försäkring. Upplägg och innehåll utformas i samverkan med Suntarbetsliv. Beslut om innehåll fattas av styrgrupp för KR-uppdrag, Afa Försäkring.

Parternas avsikt med konferensen är även att kommunicera partsavsikten för denna avsiktsförklaring, tillgängliggöra forskning inom området samt lärande exempel på hur arbetet med friskfaktorer kan drivas lokalt.

Utveckla mätverktyg för organisatoriska friskfaktorer

Då välfärden står inför stora utmaningar är det av största vikt att följa upp effekterna av främjande arbetsmiljöinsatser och identifiera vilka som ger störst effekt. Parternas satsning på friskfaktorer innebär nya arbetssätt för att bedriva och organisera arbetsmiljöarbetet. Avsaknaden av valida indikatorer är något som adresseras inom Afa Försäkrings forskningsprogram om friskfaktorer.

Parterna avser att säkra medel för att Suntarbetsliv ska kunna utveckla ett mätverktyg för organisatoriska friskfaktorer.

Stödja samverkan om friskfaktorer

Parternas mål är att alla kommuner och regioner har ett samverkansavtal. En samverkansgrupp utgör även skyddskommitté enligt arbetsmiljölagen (AML), varför skyddsombud deltar på möten i samverkansgrupp. Såväl chefer, fackliga företrädare och skyddsombud/huvudskyddsombud som medarbetare måste ha kompetens inom arbetsmiljö- och hälsoområdet och om hur samverkan utövas.

På samma sätt som centrala parter har gått samman i en avsiktsförklaring för arbetet med friskfaktorer bör fack och arbetsgivare lokalt samverka kring egna handlingsplaner, med vägledning av centrala parters avsikt, kunskapssatsningen samt de stöd som parternas satsning erbjuder, i syfte att säkra ett främjande arbetsmiljöarbete inom ramen för samverkansorganisationen.

Parterna avser att ta initiativ till stöd för arbetet med friskfaktorer i samverkan.

För **Sveriges Kommuner och Regioner**

.....

För **Sobona - Kommunala Företagens Arbetsgivarorganisation**

.....

För **Svenska Kommunalarbetsareförbundet**

.....

För **OFRs förbundsområde Allmän kommunal verksamhet**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Hälso- och sjukvård**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Läkare**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **OFRs förbundsområde Lärare**

jämte i förbundsområdet ingående organisationer

.....

För **AkademikerAlliansen**

och till AkademikerAlliansen anslutna riksorganisationer

.....